

İlkokul Hayat Bilgisi Dersi 2023 ve 2024 Öğretim Programlarındaki Öğretim Amaçlarının Taksonomik Analizi

Halük ÜNSAL¹

[10.5281/zenodo.13270496](https://doi.org/10.5281/zenodo.13270496)

Özet

Eğitimin üç temel bileşeni vardır. Bunlar öğrenci, öğretmen ve eğitim programıdır. Bunun yanında veli, yönetici, denetçi vb. birçok tamamlayıcı bileşende bulunmaktadır. Burada asıl öğelerden birisi olan eğitim programına dikkat çekilecektir. Eğitim programı; öğretim amaçlarına ulaşmak için okul içi ve okul dışı bütün faaliyetleri içine alır. Program geliştirme; eğitim programının amaç, içerik, öğrenme öğretme süreci ve değerlendirme temel unsurların etkileşimiyle yapılacak bütün çalışmaları kapsar. Eğitim sistemi için eğitim programları da program geliştirme de zorunlu ve önemli bir çalışma alanıdır. Bu araştırma, ilkökul hayat bilgisi dersi (1.-2.-3. Sınıflar) 2023 ve 2024 öğretim programındaki öğretim amaçlarını analiz ederek, öğretim amaçlarının taksonomik analizini yapmaktır. Araştırma nitel araştırma türünde, doküman incelemesini ve içerik analizi temel alan bir yapıyla gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen, öğretim amaçlarının taksonomisi formu ile toplanıp, üç uzman tarafından değerlendirilerek analiz ve yorumları yapılmıştır. Araştırma sonucunda; hayat bilgisi dersi 2023 ve 2024 öğretim programı 1. 2. ve 3. Sınıflarda öğretim amaçlarının bilişsel/zihinsel yeteneklerin ağırlıklı olduğu, duyuşsal özelliklerin az ve psikomotor becerilerin (bilişsel alanının uygulama aşaması olarak değerlendirilmesinden) ise yer almadığı bulunmuştur. Bunun yanında, hayat bilgisi dersi 2024 öğretim programındaki öğretim amaçlarından bilişsel alandaki yeteneklerin üst aşamaya (analiz ve yaratma) doğru yükselirken, duyuşsal alan özelliklerinin hem aşama hem de oran olarak gerilediği ortaya çıkmıştır. Ayrıca, 2024 öğretim programının 2023 öğretim programına göre bazı yönlerden farklılıklar gösterdiği anlaşılmıştır. Bu konuda öğretim programı, öğretmen, öğrenci gibi temel unsurlarla karşılaştırmalı yeni çalışma ve analizlerin yapılması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Hayat bilgisi dersi, hayat bilgisi dersi öğretim programı, 2023 ve 2024 öğretim programı, taksonomik analiz, öğretim programlarının taksonomik karşılaştırılması.

Taxonomic Analysis of the Teaching Objectives in Primary School Life Science Course 2023 and 2024 Curricula

Abstract

Education has three basic components. These are student, teacher and education program. In addition, there are many complementary components such as parents, administrators, supervisors, etc. Here, attention will be drawn to the education program, which is one of the main components. Curriculum includes all in-school and out-of-school activities to achieve educational goals. Curriculum development covers all the work to be done with the interaction of the basic elements of the curriculum's purpose, content, learning-teaching process and evaluation. For the education system, both curriculum and curriculum development is a compulsory and important field of study. The aim of this research is to analyze the teaching objectives in the primary school life science course (1st-2nd-3rd grades) 2023 and 2024 curricula and to make a taxonomic analysis of the teaching objectives. The research was carried out in qualitative research type with a structure based on document analysis and content analysis. The data was collected with the taxonomy of teaching objectives form developed by the researcher as a data collection tool and analyzed and interpreted by three experts. As a result of the research; it was found that the teaching objectives of the life science course 2023 and 2024 curricula for grades 1, 2 and 3 were predominantly cognitive / mental abilities, affective characteristics were low and psychomotor skills (since the cognitive domain is considered as the application stage) were not included. In addition, it was found that while the cognitive domain abilities increased towards the upper stage (analysis and creation) from the teaching objectives in the 2024 curriculum, the affective domain characteristics regressed both in terms of stage and ratio. In addition, it was understood that the 2024 curriculum differed from the 2023 curriculum in some aspects. In this regard, it may be recommended to conduct new comparative studies and analyses with basic elements such as curriculum, teacher, and student.

Keywords: Life science course, life science curriculum, 2023 and 2024 curriculum, taxonomic analysis, taxonomic comparison of curricula.

¹ Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, unsalh@gazi.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8380-7007

Giriş

Eğitimin temel bileşenlerini öğrenci, öğretmen ve eğitim programı oluşturmaktadır. Bunlara yönetici, ebeveyn, yardımcı personel vs. başka unsurları ilave etmekte mümkündür. Bunların içerisinde öğrenci ve öğretmen kadar, eğitim programının ayrı bir yeri vardır. Çünkü eğitim programının; resmi, zorunlu ve diğer bütün bileşenlerin uymasını gerektirmesi gibi birçok önemli özelliği bulunmaktadır. Eğitim programı Varış (1988)'a göre, bir okul veya eğitim kurumunda gerçekleşen eğitim faaliyetlerinin bütünü; Demirel (2011)'e göre ise, öğrenen, okul veya okul dışındaki etkinliklerle yapılan öğrenme yaşantıları düzeneğidir. Öğretim programı, eğitim programı içerisinde yer alır ve Varış (1988)'a göre öğrenme-öğretmeyle ilgili tüm etkinlikler; Demirel (2011)'e göre ise, bireyin bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinliklerden oluşan yaşantı düzeneği olarak tanımlanmıştır. Öğretim programının içinde de ders programları vardır ve bir dersin öğretimindeki tüm etkinlikleri içerir. Bu üç kavram; yani eğitim programı, öğretim programı ve ders programı birbirinden ayrılmayan bir bütün oluşturarak eğitimin merkezinde yer alır.

Eğitim programı ve öğretim programı hem öğrenciler için hem de öğretmenler ve yöneticiler için temel bir rehberdir. Bu programların bütün paydaşlar tarafından bilinmesi, izlenmesi, uygulanması, analiz edilmesi, değerlendirilmesi, geliştirilmesi ve bunların sürekli yapılması önemli, kutsal ve gereklidir. Ünsal (2021)'a göre eğitim programı; öğrencilerin amaçlara ulaşmasını sağlamak için planlı, sistematik ve etkileşimli bir öğrenme ortamının düzenlenmesi çabasıdır. Ayrıca programların geliştirilmesi; öğrenme yaşantılarının düzenlenmesi için amaç, içerik, öğrenme öğretme süreci ve değerlendirme unsurlarının etkileşimli bütünlüğü içinde yapılacak çalışmaları kapsar. Program geliştirme ise öğretim amaçlarına ulaşmak için yapılacak bütün etkinliklerden oluşan kapsamlı, kontrollü ve dinamik bir süreçtir. Sonuçta bu programlar, eğitim sisteminin temelini oluştururlar ve çok önemlidirler. Ayrıca bu programların gelişen ve değişen toplum, birey ve disiplin alanı için sürekli geliştirilmesi gerekir. Eğitim programı, ilk unsur olan amaçlarla başlayıp devam eder.

Türkiye'de eğitim programı, öğretim programı ve program geliştirme; Cumhuriyet'in ilanı ile 1924 yılındaki Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile başlayarak okul programlarının kapsamlı değişikliği ile devam edip 1950'li yıllardan sonra müfredat programı (konular listesi) yerine eğitim programı ve program geliştirmeyle devam etmiştir (Demirel, 2011).

Cumhuriyet'ten başlayarak günümüze kadar eğitimde program geliştirme; 1924, 1936, 1948, 1968, 1996, 2005, 2018 ve 2024 yıllarında önemli ve etkili bir şekilde yapılmıştır. Günümüzde 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli adıyla kapsamlı bir program geliştirme çalışma yapılmış ve taslak öğretim programları duyurulup, paylaşılıp değerlendirilmiştir.

Türkiye'de öğretim programlarının geliştirilmesi, izlenmesi, değerlendirilmesi ve onaylanmasından sorumlu olan kurum, Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu (TTK)'dur. Ancak ilgili genel müdürlüklerde program geliştirme çalışması yürütebilir, TTK ile koordineli ve işbirliği halinde çalışarak geliştirilen programı tamamlayabilir. Bu program geliştirme çalışmasında birçok çalışma grubu vardır. Özellikle alan uzmanı akademisyen, uzman öğretmenler, program geliştirme uzmanı ve ölçme-değerlendirme uzmanından oluşan çekirdek çalışma grubu program geliştirme çalışmasını yapan asıl uzmanlardır. Bu çalışmanın ilk aşamasını ve ilk unsuru öğretim amaçlarıyla ilgili yapılacak bütün çalışmalar oluşturur.

Öğretim amaçlarının taksonomisi

Eğitim programının, amaç, içerik, öğrenme öğretme süreci ve değerlendirme olmak üzere dört temel unsuru vardır. Bunlar birbiriyle uyumlu, anlamlı ilişkiler sağlamak için etkileşen bağlam boyutu, bütün unsurların tam ortasında yer alır. Burada ilk unsur olan amaç (hedef); planlanan yaşantılar yoluyla öğrencide kazandırılmak istenen özelliği veya davranışı ifade etmektedir. Amaç; uzak, genel ve özel amaçlar olarak üç türü vardır. Burada özel amaçlar bu çalışmanın kapsamındadır ve Bir disiplin ve çalışma alanı için tasarlanarak öğrenciye kazandırılmak istenen özelliktir. Bu özellikler, bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alan ayrılır ve her bir alanın taksonomisi vardır.

Aşağıda ilk olarak Bloom ve arkadaşlarının bilişsel alan taksonomisi, daha sonra Krathwohl ve arkadaşlarının duyuşsal alan taksonomisi ve son olarak Simpson'ın psikomotor alan taksonomisi verilmiştir (Demirel, 2011; Hayırsever, 2024).

1. Bloom ve arkadaşlarının yeni bilişsel alan taksonomisi

İlk olarak Benjamin Bloom (1956), Engelhart, Furst, Hill ve Krathwohl tarafından geliştirilen bilişsel alanın taksonomisi, 2001 yılında yine Bloom taksonomisi olarak bilinen bilişsel alanın taksonomisi Lorin, W. Anderson, David R. Krathwohl, Peter W. Airasian, Kathleen A. Cruikshank, Richard E. Mayer, Paul R. Pintrich, James Raths ve Merlin C. Wittrock tarafından yeniden güncellenmiştir. Bu yeni bilişsel alanın taksonomisi aşağıdaki gibidir (Anderson ve ark., 2010, Demirel, 2011).

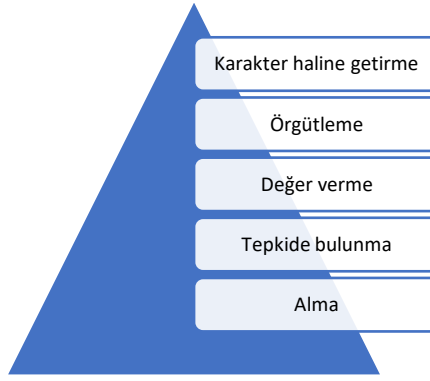
Çizelge 1. Yeni Bloom taksonomisi/boyutlandırılmış aşamalı sınıflama

Bilgi boyutu	Bilişsel süreç boyutu					
	1.Hatırlama	2.Kavrama	3.Uygulama	4.Çözümleme/analiz	5.Değerlendirme	6.Yaratma
A.Olgusal bilgi						
B.Kavramsal bilgi						
C.İşlemsel bilgi						
D.Üstbilişsel bilgi						

Yukarıdaki çizelge 1; 2001'de ortaya çıkan, Türkiye'de ise 2010 yılından itibaren yararlanılan yeni Bloom taksonomisi veya boyutlandırılmış aşamalı sınıflamadır. Bilgi boyutu ve bilişsel süreç boyutundan oluşmaktadır.

2. Krathwohl ve arkadaşlarının duyuşsal alan taksonomisi

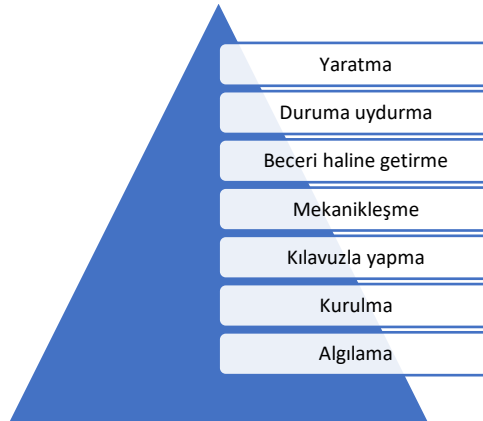
Duyuşsal alandaki amaçlar; bir olgu, olay, kişi veya duruma ilişkin karmaşık ve içsel olarak tutarlılık gösteren davranışlardır. Duyguları anlama, ifade etme, sevgi, saygı gösterebilme gibi davranışlar, değer, hoşgörü, önyargı gibi birçok duyuşsal özellikler vardır. Duyuşsal alan amaçlarının taksonomisi şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Duyuşsal alan taksonomisi

3. Simpson'ın psikomotor alan taksonomisi

Psikomotor alandaki amaçlar; zihin ve kas gücünü gerektiren, kas ve motor hareket olarak ifade edilen eylem ve becerilerdir. Psikomotor beceriler; uygulama yapmayı gerektirir ve hız, kesinlik, işlemler gibi özellikler taşır. Bu beceriler, en basit bir uygulamayı izlemekten, o uygulanan beceriyi en üst seviyede belli bir standartta ve yeterlikte gerçekleşinceye kadar devam edebilir. Aşağıda şekil 2'de psikomotor alan taksonomisi sunulmuştur.

Şekil 2. Psikomotor alan taksonomisi

Öğretim amaçlarının üç alanını yukarıda açıklanan ve şekillerle ifade edilen bilişsel yetenekler, duyuşsal özellikler ve psikomotor beceriler ve taksonomisi (aşamalı sınıflaması) oluşturur. Öğrenci ve öğretim için her alan ve taksonomi bir bütün, bir etkileşim ve bir ahenk bulunmalıdır.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı

Hayat bilgisi dersi (1.-2.-3. Sınıflar) öğretim programı, ilkökul düzeyindeki dört yıllık eğitim sürecinde en önemli yani mihver (merkez) ders olma özelliğindedir. Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren ilkökul eğitiminde hayat bilgisi temel ders, Türkçe, matematik, resim, müzik, beden eğitimi gibi diğer dersler hayat bilgisi dersi etrafında tamamlayıcı, destekleyici ve geliştirici bir yapıyla tasarlanmıştır. Günümüzde de aynı anlayış ve değerle birlikte hayat bilgisi dersi öğretim programında yer almaktadır. Hayat bilgisi dersi 2018 geliştirilmiş, 2023 yılında güncellenmiş son olarak 2024 yılında ise taslak olarak geliştirilmiş ve yayınlanmıştır.

Aşağıda 2023 yılında güncellenerek uygulanmış olan hayat bilgisi dersi öğretim programı ve 2024 yılında geliştirilip taslak olarak sunulan hayat bilgisi (1.-2.-3. Sınıflar) dersi öğretim programına ilişkin önemli özellikler ve yapısı kısaca açıklanmıştır (MEB, 2023; MEB, 2024).

Hayat bilgisi dersi 2023 öğretim programı

Hayat bilgisi dersi (1-2-3. Sınıf) öğretim programının temel özellikleri ve uygulamalar aşağıda kısaca açıklanmıştır (MEB, 2023): MEB öğretim programlarının yapısında; genel açıklamalar, amaç, perspektif, ölçme ve değerlendirme yaklaşımı, bireysel gelişim, uygulanma esasları ve kazanımlar bulunmaktadır. Hayat bilgisi dersi öğretim programı da benzer özellikler sahiptir (Ünsal, 2023).

1. Hayat bilgisi dersi öğretim programı, değerler ve yetkinlikler temel alınmıştır. Burada kök değerler “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” olarak oluşturulmuştur. Yetkinlikler, Türkiye yeterlilikler çerçevesinde belirlenmiş “anadilde iletişim, yabancı dilde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade” yetkinlikleridir.
2. Bu öğretim programında temel yaşam becerileri; araştırma, öz yönetim, dengeli beslenme gibi yirmi dört beceri belirlenmiştir.
3. Hayat bilgisi dersi öğretim programı, okulumuzda hayat, evimizde hayat, sağlıklı hayat, güveneli hayat, ülkemizde hayat, doğada hayat olarak altı üniteden oluşturulmuştur.
4. Bu öğretim programı, kazanım temellidir. Gerektiğinde kazanımların açıklamaları yapılmıştır. Birinci sınıf 53 kazanım, ikinci sınıf, 50, üçüncü sınıfta ise 45 kazanım vardır.
5. Bu öğretim programı, 2018-2019 öğretim yılında uygulanmaya başlamış, 2023 yılında güncellenerek (büyük şubat depreminden dolayı) tekrar uygulanmaya devam etmiştir. Bu iki programda bazı kelime ve kavramlarda, kazanım ve kazanım açıklamalarında dört bölümde sekiz değişiklik yapıldığı, acil durum ve doğal afetlere yönelik olduğu söylenebilir (Akkaya, 2023).

Hayat bilgisi dersi 2024 öğretim programı

Türkiye yüzyılı maarif modeli kapsamında 2024 yılında hayat bilgisi (1.-2.-3. Sınıflar) öğretim programı da geliştirilmiştir. Taslak olarak geliştirilen ve paylaşılan bu programın genel yapısı ise şöyledir (TTK, 2024):

1. Hayat bilgisi dersi öğretim programı, disiplinler arası bir yaklaşımla oluşturulmuştur. Aynı zamanda, beceri temelli program anlayışına sahiptir.
2. Bu programda, bilim ve sanat konularına ayrı bir önem ve ders saati verilmiştir.
3. Bu öğretim programında, dersin özel amaçların her biri öğrenme çıktıları olarak ifade edilmiştir.

4. Programlar arası bileşenler (sosyal-duygusal öğrenme becerileri, değerler, okuryazarlık becerileri, eğilimler) öğretim sürecinin önemli bir parçası haline getirilmiştir.
5. Hayat bilgisi dersi öğretim programında; farklılaştırma (zenginleştirme ve destekleme) ve öğrenme kanıtları (ölçme ve değerlendirme) gibi yeni başlıklar bulunmaktadır.
6. Her bir sınıf için “Okul temelli planlama” adıyla 6 saatlik bir okul dışı öğrenme etkinlikleri planlanarak uygulanması istenmiştir.
7. Hayat bilgisi dersi öğretim programı; ders konuları yerine öğrenme alanları; kazanımlar yerine öğrenme çıktıları biçiminde yapılandırılmıştır. Örneğin “Ben ve Okulum” bir öğrenme alanı; “Öğretmeni ve arkadaşlarıyla tanışabilme” **öğrenme çıktısı**; “Öğretmeni ve arkadaşları kendilerini tanıtırken onları etkin bir şekilde dinler. ve Öğretmeni ve arkadaşlarına kendisini tanıtırken sözlü ve sözsüz olarak etkileşim kurar.” **süreç bileşenlerini** oluşturmaktadır.
8. Bu program altı öğrenme alanı, “Ben ve Okulum; Sağlığım ve Güvenliğim; Ailem ve Toplum; Yaşadığım Yer ve Ülkem; Doğa ve Çevre; Bilim, Teknoloji ve Sanat” olarak düzenlenmiştir. Bu altı öğrenme alanına ilişkin 1. Sınıfta toplam 23 öğrenme çıktısı; 2. Sınıfta toplam 23 öğrenme çıktısı; 3. Sınıfta ise toplam 20 öğrenme çıktısı vardır. Bu öğrenme çıktılarının süreç bileşenleriyle sayıları artmaktadır.
9. Bu programda; “öğretmen yansımaları” ifadesiyle öğretmenlerden akıllı telefon yardımıyla görüş ve öneriler alınması planlanmıştır.

Hayat bilgisi dersiyle ilgili literatür taraması sonucunda; hayat bilgisi dersi 2018 öğretim programının öğrencilerin 21. Yüzyıl becerilerine yansımaları (Kıyıkçı ve Özyurt, 2023), şehir ve köy okulu öğrencilerinin hayat bilgisi dersine ilişkin başarı ve tutumları (Çakabay, Mete ve Ketenalp, 2023), hayat bilgisi dersi öğretim programının CIPP modeline göre değerlendirilmesi (Akkaya ve Çalışkan, 2023), hayat bilgisi dersi inanç ölçeği (Tay-Akyürek, Öztürk, Ergül ve Tay, 2023), hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersi öğretim programlarındaki kazanımların incelenmesi (Yazıcıoğlu, 2023), hayat bilgisi dersi öğretim programı kazanımlarının yaşam becerileri kapsamında incelenmesi (Elgün-Özkan ve Uysal, 2022), hayat bilgisi dersi 2018 öğretim programının uygulanabilirliğine ilişkin öğretmen görüşleri (Çelik, 2022), hayat bilgisi dersi öğretim programındaki duyuşsal alan kazanımlarının taksonomik açıdan incelenmesi (Mutlu, Altunbaş ve Kabur, 2022), hayat bilgisi öğretim programı ve ders kitaplarının program öğelerinin uyumu yönünden incelenmesi (Kalender ve Baysal, 2021), hayat bilgisi dersi öğretim programları: 2015-2017-2018. (Aktay ve Çetin, 2019), hayat bilgisi dersi öğretim programlarının amaçlarındaki değerlerin analizi (Karasu ve Kayabaşı, 2018), hayat bilgisi öğretim programı kazanımlarının öz düzenleme becerileri açısından incelenmesi (Sıcak ve Eker, 2016), haya bilgisi dersi öğretim programının değerlendirme ögesine ilişkin öğretmen görüşleri (Gümüş ve Aykaç, 2012), yeni hayat bilgisi dersi öğretim programının değerlendirilmesi (Gömleksiz ve Bulut, 2007), hayat bilgisi dersi 1998-2005 programlarının değerlendirilmesi (Ocak ve Gündüz, 2006), hayat bilgisi 2015 ve 2018 öğretim programı kazanımlarının taksonomik incelenmesi (Yıldırım, 2022), hayat bilgisi dersi 2018 ve 2023 öğretim programının karşılaştırılması (Akkaya, 2023), hayat bilgisi öğretim programının analizi (Gözütok, Bıkmaz, Mızıkacı, Şahin, Ulubey, Koçer, Türe ve Akçatepe, 2014), Türkiye-Almanya (Hamburg) hayat bilgisi dersinin genel bir bakışla değerlendirilmesi (Baysal, Tezcan, ve Araç, 2018), hayat bilgisi

öğretim programının değerlendirilmesi (Atik ve Aykaç, 2019) gibi birçok araştırma ortaya çıkmıştır. Ancak hayat bilgisi öğretim programının öğretim amaçlarının taksonomik analizi konusundaki araştırmaların azlığı dikkat çekmektedir. Son iki hayat bilgisi öğretim programının öğretim amaçlarının taksonomiye göre analizinin yapılmasının güncel ve karşılaştırma yönünden önemli sonuçlarının olacağı umulmaktadır.

Bu araştırmanın amacı ilkokul Hayat bilgisi (1.-2.-3. sınıflar) dersi 2023 ve 2024 öğretim programının öğretim amaçlarının alanları ve bu alanların taksonomisinin analizini yapmaktır. Öğretim programlarında yer alan bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlara ilişkin öğretim kazanımlarını/öğrenme çıktılarını ortaya çıkartmak ve öğretim amaçlarının taksonomiye göre analiz etmektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt problemler cevaplandırılmaya çalışılmıştır.

1. İlkokul Hayat bilgisi dersi 2023 ve 2024 öğretim programındaki bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanla ilgili öğretim kazanımları/öğrenme çıktıları birinci (1.) sınıf düzeyinde nasıldır?
2. İlkokul Hayat bilgisi dersi 2023 ve 2024 öğretim programındaki bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanla ilgili öğretim kazanımları/öğrenme çıktıları ikinci (2.) sınıf düzeyinde nasıldır?
3. İlkokul Hayat bilgisi dersi 2023 ve 2024 öğretim programındaki bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanla ilgili öğretim kazanımları/öğrenme çıktıları üçüncü (3.) sınıf düzeyinde nasıldır?
4. İlkokul Hayat bilgisi dersi 2023 ve 2024 öğretim programındaki öğretim amaçlarının (bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlar) taksonomisi sınıflara göre nasıldır?

Yöntem

Bu araştırma, nitel araştırma türünde hazırlanmıştır. Burada nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Bu yöntemden yararlanırken; 1. Dokümana erişme, 2. Dokümanların orijinalliğinin kontrol edilmesi, 3. Dokümanların incelenmesi, 4. Doküman verilerinin analiz edilmesi ve 5. Verilerin kullanılması olmak üzere beş aşamadan geçilerek işlemler yapılmıştır. Analiz tekniği olarak içerik analizinden yararlanılmıştır. Verilerin analizi ise, kodlama, temaların oluşturulması, verilerin organizasyonu ve yorumlama aşamaları olmak üzere dört aşamada yapılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 1999).

Çalışmanın temel dokümanları; önceki dönem uygulamada olan ilkokul Hayat bilgisi (1.-2.-3. Sınıf) 2023 öğretim programı ile bu dönem geliştirilip uygulamaya geçecek olan taslak 2024 öğretim programlarıdır. Her iki öğretim programı da MEB Talim Terbiye Kurulu resmî sitesinden alınmıştır (MEB, 2024). Bu çalışmada öğretim amaçlarının bilişsel alan taksonomisi, bilgi boyutu ele alınmayarak bilişsel süreç boyutu ile sınırlandırılmıştır.

Analizde; 2023 ve 2024 öğretim programı ilkokul birinci sınıf öğretim amaçları, ilkokul ikinci sınıf öğretim amaçları, üçüncü sınıf öğretim amaçları ve yıl ve sınıflara göre öğretim amaçlarının taksonomisi ana kategorileri kullanılmıştır. Ayrıca alt kategorilerden yararlanılmamıştır. Bu araştırmanın geçerliği için, alan uzmanları, program geliştirme uzmanları ve ölçme-değerlendirme uzmanlarının görüş ve önerilerine başvurulmuştur. Gerekli

çalışmalar yapıldıktan sonra tekrar görüş ve değerlendirmeleri alınmıştır. Ayrıca araştırmancının sonunda da ayrıca değerlendirmelerine başvurulmuştur. İnceleyerek önerileri alınmıştır. Araştırmanın güvenilirliği için uzman kodlayıcıların uyum katsayısı hesaplanmıştır. Geliştirilen öğretim amaçlarının taksonomisi formu ile öğretim programlarındaki öğretim amaçlarının hem yıllara (2023 ve 2024) göre hem bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alan olarak işaretlenmesi, uygun taksonomiye yerleştirilmesi, uygun olmayanların belirlenmesi, önerilerin yazılması sağlanmıştır. Öğretim amaçları taksonomi formu, her iki yıldaki öğretim amaçlarının/öğrenme çıktılarının taksonomik olarak ayrılarak forma yerleştirilmesiyle hazırlanmıştır. Kodlayıcılar bu form üzerinde uygun, uygun değil, açıklama/öneri boyutlarıyla işaretleme yaparak değerlendirmeyi gerçekleştirmişlerdir. Hem formda hem de analizde bilişsel alan için, Bloom ve ark. yeni bilişsel alan taksonomisi; duyuşsal alan için, Krathwohl ve arkadaşlarının duyuşsal alan taksonomisi; son olarak psikomotor alan için; Simpson'ın psikomotor alan taksonomisi temel alınmıştır. Bu formdan elde edilen veriler f ve % değerlere göre analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Burada güvenilirlik Miles ve Huberman (1994)'in kodlayıcılar arası uyum katsayısı hesaplanarak belirlenmiş ve %94 olarak bulunmuştur (Akt: Tavşancıl ve Aslan, 2001).

Bulgular

Araştırmada incelemeler sonucunda elde edilen bulgular dört temel kategoriye göre analiz edilerek açıklanmıştır. İlk kategori olan *birinci sınıf düzeyindeki bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanla ilgili kazanımlar/öğrenme çıktıları*'na ait bulgular sonra *ikinci sınıf düzeyindeki bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanla ilgili kazanımlar/öğrenme çıktıları*'na ait bulgular, daha sonra *üçüncü sınıf düzeyindeki bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanla ilgili kazanımlar/öğrenme çıktıları*'na ait bulgular en sonunda ise *öğretim kazanımlarının/öğrenme çıktılarının alanlara göre taksonomisi* kategorisine ait bulgular sunulup yorumlanarak verilmiştir.

1. Birinci sınıf düzeyindeki bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanla ilgili kazanımlar/öğrenme çıktıları kategorisine ilişkin bulgular

Burada ilkökul Hayat bilgisi dersi 2023 ve 2024 öğretim programının birinci sınıf düzeyindeki bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanla ilgili kazanımları/öğrenme çıktıları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. İlkokul Hayat Bilgisi dersi 2023 ve 2024 öğretim programının birinci sınıf düzeyindeki bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanla ilgili kazanımlarının/öğrenme çıktılarının f ve % dağılımı

Öğretim Amaçları/ Öğrenme çıktıları	Bilişsel		Duyuşsal				Psikomotor				Toplam					
	2023		2024		2023		2024		2023		2024					
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%				
	44	83	26	89	9	17	3	11	--	--	--	--	53	100	29	100

Tablo 1'de ilkökul hayat bilgisi dersi 2023 öğretim programının birinci sınıfındaki öğretim amaçlarının 44'ü bilişsel, 9'u duyuşsal alandaki kazanımlardan oluşmakta iken, 2024 yılı öğretim programının yine birinci sınıfındaki öğretim amaçlarının 26'sı bilişsel, 3'ü duyuşsal

alandaki öğrenme çıktılarından oluşmaktadır. Her iki yılda da psikomotor alanla ilgili herhangi bir kazanım bulunmamaktadır. İlkokul birinci sınıftaki hayat bilgisi dersinin büyük oranda bilişsel alan yani zihinsel yetenekleri kazandırmaya odaklandığı, duyuşsal alanla ilgili özelliklere çok az değer verildiği söylenebilir. Ancak 2024 öğretim programındaki bilişsel alan ve duyuşsal alana ilişkin öğrenme çıktıları oransal olarak hemen hemen yarıya yakın bir değerde yani bilişsel alandaki 44 kazanımdan 26'ya, duyuşsal alandaki 9 kazanımdan 3'e düşürülmüştür. Burada oransal olarak ciddi anlamda bir azalma olduğu anlaşılmaktadır. Son programda kazanım sayılarının azaltılması ve sadeleştirilmesi hem öğretmenler hem de uzmanlar için olumlu olduğu söylenebilir. Öğretmenler sadeleşmiş kazanımların sınıf içinde uygulama ve etkinliklerine daha fazla zaman ayıracağı ve kalıcı etki yapacağı umulabilir.

2. İkinci sınıf düzeyindeki bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanla ilgili kazanımlar/öğrenme çıktıları kategorisine ilişkin bulgular

İlkokul Hayat bilgisi dersi 2023 ve 2024 öğretim programının birinci sınıf düzeyindeki bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanla ilgili kazanımları/öğrenme çıktıları Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. İlkokul Hayat Bilgisi dersi 2023 ve 2024 öğretim programının ikinci sınıf düzeyindeki bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanla ilgili kazanımlarının/öğrenme çıktılarının f ve % dağılımı

Öğretim Amaçları/ Öğrenme çıktıları	Bilişsel		Duyuşsal		Psikomotor		Toplam									
	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024								
	f	%	f	%	f	%	f	%								
	43	86	44	96	7	14	2	4	--	--	--	--	50	100	46	100

Yukarıdaki Tablo 2'de ilkokul hayat bilgisi dersi 2023 öğretim programının ikinci sınıftaki öğretim amaçlarının 43'ü bilişsel, 7'si duyuşsal alandaki kazanımlar oluşmakta iken, 2024 yılı öğretim programının yine ikinci sınıftaki öğretim amaçlarının 44'ü bilişsel, 2'si duyuşsal alandaki öğrenme çıktılarından oluştuğu görülmektedir. Bu sınıf düzeyinde 2023 ve 2024 öğretim programlarında psikomotor alana ilişkin kazanım yoktur. Bu durumda ilkokul ikinci sınıftaki hayat bilgisi dersi 2023 öğretim programının bilişsel alandaki kazanımları %86 iken, 2024 öğretim programının bilişsel alandaki öğrenme çıktıları %96'a yükselmiştir. Bunun aksine 2023 öğretim programındaki duyuşsal alan %14 iken, 2024'te bu oran %4'e düşmüştür. Her iki öğretim programının da büyük oranda bilişsel alana ilişkin kazanımlardan oluştuğu söylenebilir. Burada zihinsel bilgilerin kazandırılması oransal olarak artarken, duyuşsal özelliklerin kazandırılması azalmıştır. Bu da dikkat çekici bir bulgu niteliğindedir.

3. Üçüncü sınıf düzeyindeki bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanla ilgili amaçlar/kazanımlar kategorisine ilişkin bulgular

İlkokul Hayat bilgisi dersi 2023 ve 2024 öğretim programının üçüncü sınıf düzeyindeki bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanla ilgili kazanımları/öğrenme çıktıları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. İlkokul Hayat Bilgisi dersi 2023 ve 2024 öğretim programının üçüncü sınıf düzeyindeki bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanla ilgili kazanımlarının/öğrenme çıktılarının f ve % dağılımı

Öğretim Amaçları/ Öğrenme çıktıları	Bilişsel		Duyuşsal		Psikomotor		Toplam									
	2023		2024		2023		2024									
	f	%	f	%	f	%	f	%								
	43	96	40	95	2	4	2	5	--	--	--	--	45	100	42	100

Tablo 3'te ilkökuller hayat bilgisi dersi 2023 öğretim programının üçüncü sınıftaki öğretim amaçlarının 43'ü bilişsel, 2'si duyuşsal alandaki kazanımlardan oluşmakta iken, 2024 yılı öğretim programının yine üçüncü sınıftaki öğretim amaçlarının 40'ı bilişsel, 2'si duyuşsal alandaki öğrenme çıktılarından oluşmaktadır. Bu sınıf düzeyinde 2023 ve 2024 öğretim programlarında psikomotor alanla ilgili herhangi bir kazanım bulunmamaktadır. İlkokul üçüncü sınıftaki hayat bilgisi dersi 2023 ve 2024 öğretim programının büyük ölçüde benzer olduğu ve bilişsel yani zihinsel yetenekleri kazandırmaya odaklandığı söylenebilir. Ayrıca yine her iki öğretim programında duyuşsal alana ait çok az kazanımın olması, psikomotor alana ait hiçbir kazanımın olmaması ilginçtir. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenler için bilişsel ağırlıklı bir kazanım ve sınıf içi faaliyetler olacağı anlaşılmaktadır. Duyuşsal alandaki kazanımların az ve yetersiz olması öğretmenler ve program geliştirme, ölçme ve değerlendirme gibi uzmanlar için eleştirel bir durumdur.

4. Sınıf ve öğretim amaçlarının alanlarına göre kazanımlarının/öğrenme çıktılarının taksonomisi kategorisine ilişkin bulgular

İlkokul Hayat bilgisi dersi 2023 ve 2024 öğretim programının öğretim amaçlarının (bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanların) sınıflara göre taksonomisi Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. İlkokul Hayat Bilgisi dersi 2023 ve 2024 öğretim programının öğretim amaçlarının (bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanların) taksonomisinin yıl ve sınıflara göre dağılımı

Öğretim Amaçları/ Öğrenme Çıktıları	Yıl	Bilişsel			Sınıf	Duyuşsal			Sınıf	Psikomotor		
		1.	2.	3.		1.	2.	3.		1.	2.	3.
<i>Taksonomi</i>												
Bilgi	2023	2	1	-	Alma	1	-	-	Algılama	-	-	-
	2024	1	-	-		2	2	2		-	-	-
Hatırlama	2023	10	6	3	Tepkide bulunma	7	5	2	Kurulma	-	-	-
	2024	1	-	-		1	-	-		-	-	-
Anlama	2023	13	17	23	Değer verme	1	2	-	Kılavuzla yapma	-	-	-
	2024	13	14	12		-	-	-		-	-	-
Uygulama	2023	17	15	12	Örgütlenme	-	-	-	Mekanikleşme	-	-	-
	2024	6	17	15		-	-	-		-	-	-
Analiz	2023	1	4	5	Kişilik haline getirme	-	-	-	Beceriye dönüştürme	-	-	-
	2024	5	10	9		-	-	-		-	-	-
Değerlendirme	2023	-	-	-	Yaratma	-	-	-	Yaratma	-	-	-
	2024	-	3	-		-	-	-		-	-	-
Yaratma	2023	1	-	1	Yaratma	-	-	-	Yaratma	-	-	-
	2024	-	-	4		-	-	-		-	-	-
Toplam	2023	44	43	43	Toplam	9	7	2	Toplam	-	-	-
	2024	26	44	40		3	2	2		-	-	-

Yukarıdaki Tablo 4'te ilköğretim hayat bilgisi dersi 2023 öğretim programı *birinci sınıfında* öğretim amaçları bilişsel alanın taksonomisine göre bilgi 2, hatırlama 10, anlama 13, uygulama 17, analiz 1, yaratma 1 kazanımdan oluşmakta iken, 2024 öğretim programında bilgi 1, hatırlama 1, anlama 13, uygulama 6, analiz 5 öğrenme çıktısından oluşmaktadır. 2023 öğretim programı birinci sınıfında öğretim amaçları duyuşsal alanın taksonomisine göre ise alma 1, tepkide bulunma 7, değer verme 1 kazanımdan oluşmakta iken, 2024 öğretim programında alma 2, tepkide bulunma 1 öğrenme çıktısından oluşmaktadır. Bu sınıf düzeyinde 2023 ve 2024 öğretim programlarının psikomotor alan taksonomisinde her hangi bir kazanım bulunmamaktadır. Buna göre 2023 öğretim programında bilişsel alan taksonomisi hatırlama (10), anlama (13) ve uygulama (17) aşamalarında yoğunlaşmışken iken, 2024 öğretim programındaki bilişsel alan taksonomisi anlama (13), uygulama (6) ve analiz (5) aşamalarında yoğunlaşmıştır. Burada 2024 öğretim programının bilişsel alan taksonomisi açısından yükseldiği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda 2024 öğretim programının duyuşsal alan taksonomisine göre hem aşama (sadece alma ve tepkide bulunma) hem de oransal değer olarak (9 kazanımdan 3'e) azaldığı görülmektedir. Bu bulguların bazı açılardan tartışılması gerekebilir.

2023 öğretim programı *ikinci sınıfındaki* öğretim amaçları bilişsel alanın taksonomisine göre bilgi 1, hatırlama 6, anlama 17, uygulama 15, analiz 4 kazanım iken, 2024 öğretim programında anlama 14, uygulama 17, analiz 10, değerlendirme 3 öğrenme çıktısı vardır. 2023 öğretim programı ikinci sınıfında öğretim amaçları duyuşsal alanın taksonomisine göre ise tepkide bulunma 5, değer verme 2 kazanım iken, 2024 öğretim programında sadece alma 2, öğrenme

çıkışı bulunmaktadır. Bu sınıf düzeyinde 2023 ve 2024 öğretim programlarının psikomotor alan taksonomisinde her hangi bir kazanım bulunmamaktadır. Buna göre 2023 öğretim programında bilişsel alan taksonomisi hatırlama (6), anlama (17), uygulama (15) ve analiz (4) aşamalarında yoğunlaşmışken iken, 2024 öğretim programındaki bilişsel alan taksonomisi anlama (14), uygulama (17), analiz (10) ve değerlendirme (3) aşamalarında yoğunlaşmıştır. Burada 2024 öğretim programının bilişsel alan taksonomisinin analiz ve değerlendirme aşamalarına doğru yükseldiği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda 2024 öğretim programının duyuşsal alan taksonomisine göre hem aşama (sadece alma) hem de oransal değer olarak (7 kazanımdan 2'ye) azaldığı görülmektedir. Bu bulgulara göre 2024 öğretim programı bilişsel alan taksonomisinin aşaması yönünden yükseldiği, duyuşsal alan taksonomisinin aşaması yönünden ise gerilediği söylenebilir.

2023 öğretim programı *üçüncü sınıftaki* öğretim amaçları bilişsel alanın taksonomisine göre hatırlama 3, anlama 23, uygulama 12, analiz 5, yaratma 1 kazanım iken, 2024 öğretim programında anlama 12, uygulama 15, analiz 9, yaratma 4 öğrenme çıktısı bulunmaktadır. 2023 öğretim programı üçüncü sınıfta öğretim amaçları duyuşsal alanın taksonomisine göre ise sadece tepkide bulunma 2, kazanım iken, 2024 öğretim programında sadece alma 2 öğrenme çıktısı vardır. Bu sınıf düzeyinde 2023 ve 2024 öğretim programlarının psikomotor alan taksonomisinde her hangi bir kazanım bulunmamaktadır. Buna göre 2023 öğretim programında bilişsel alan taksonomisi anlama (23), uygulama (12) ve analiz (5) aşamalarında yoğunlaşmışken iken, 2024 öğretim programındaki bilişsel alan taksonomisi anlama (12), uygulama (15), analiz (9) ve yaratma (4) aşamalarında yoğunlaşmıştır. Burada 2024 öğretim programının bilişsel alan taksonomisinin analiz ve yaratma aşamalarına doğru yükseldiği görülmektedir. Aynı zamanda 2024 öğretim programının duyuşsal alan taksonomisine göre aşama yönünden gerilediği anlaşılmaktadır. Bu bulgulara göre 2024 öğretim programı bilişsel alan taksonomisinin aşaması yönünden yükseldiği, duyuşsal alan taksonomisinin aşaması yönünden ise gerilediği ileri sürülebilir.

Bütün sınıflara göre ilkökul hayat bilgisi dersi 2023 öğretim programının bilişsel alan taksonomisi oldukça orta-üst aşamada, 2024 öğretim programının bilişsel alan taksonomisi ise üst aşamada geliştirilmiştir. Yine 2023 öğretim programının duyuşsal alan taksonomisi alt-orta aşamada iken, 2024 öğretim programının duyuşsal alan taksonomisi alt aşamada kalmıştır. Her iki öğretim programında psikomotor alan hiç yer almamıştır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmada ilkökul hayat bilgisi dersi 2023 ve 2024 öğretim programındaki bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alandaki öğretim kazanımlarının/öğrenme çıktılarının sınıf ve amaçların taksonomisine göre analiziyle ortaya çıkan sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlar madde madde aşağıda verilmiştir.

1. İlkokul hayat bilgisi dersi 2023 ve 2024 öğretim programı birinci sınıftaki öğretim amaçları büyük oranda (%83-89) bilişsel alanla ilgili yani zihinsel yeteneklere odaklanmış, duyuşsal alanla ilgili yani değer, tutum gibi özellikler az oranda (%11-17) yer almıştır. Psikomotor alanla ilgili beceriler bulunmamıştır. 2024 öğretim programındaki bilişsel ve duyuşsal alanla ilgili öğretim amaçları/öğrenme çıktılarında hem hemen yarıya yakın bir oranda azalma olmuştur.

2. İlkokul hayat bilgisi dersi 2023 ve 2024 öğretim programı ikinci sınıftaki öğretim amaçları büyük oranda (%86-96) bilişsel alanla ilgili iken, duyuşsal alanla ilgili olanlar az oranda (%14-4) yer almıştır. Psikomotor alanla ilgili beceriler yoktur. 2024 öğretim programındaki bilişsel alanla ilgili yeteneklerde küçük bir oranda (%10) yükselme varken, duyuşsal alanla ilgili özelliklerde yine küçük bir oranda (%10) azalma olmuştur.
3. İlkokul üçüncü sınıf hayat bilgisi dersi 2023 ve 2024 öğretim programındaki hem bilişsel alanla ilgili yetenekler büyük ölçüde (%95-96), hem de duyuşsal alanla ilgili özellikler büyük ölçüde (%4-5) benzerlik göstermiştir. Psikomotor alanla ilgili beceriler yer almamıştır. Her iki öğretim programında öğretim amaçlarındaki bilişsel alan yetenekleri çok fazla, duyuşsal alan özellikleri çok az, psikomotor alan becerileri ise yoktur.
4. İlkokul birinci sınıf hayat bilgisi dersi 2023 öğretim programının bilişsel alan taksonomisi hatırlama, anlama ve uygulama aşamalarında iken, 2024 öğretim programı anlama, uygulama, analiz aşamalarına doğru yükselmiştir. Bunun yanında 2024 öğretim programının duyuşsal alan taksonomisi hem aşama hem de oransal olarak gerilemiştir. İlkokul ikinci sınıf hayat bilgisi dersi 2024 öğretim programının öğretim amaçları bilişsel alan taksonomisinin analiz ve değerlendirme aşamalarına doğru yükselirken, duyuşsal alan taksonomisine göre hem aşama hem de oran olarak gerilemiştir. İlkokul üçüncü sınıf hayat bilgisi dersi 2024 öğretim programının öğretim amaçları bilişsel alan taksonomisi analiz ve yaratma aşamalarına doğru yükselmiş iken, duyuşsal alan taksonomisine göre ise gerilemiştir.
5. İlkokul hayat bilgisi bütün sınıflar düzeyinde 2024 öğretim programının öğretim amaçlarının bilişsel alan taksonomisi üst aşamaya doğru yükselmişken, duyuşsal alan taksonomisi en alt aşamada kalmıştır. Bütün sınıf düzeylerinde öğretim amaçlarının psikomotor alan taksonomisi yoktur.

Hayat bilgisi dersi 2023 ve 2024 öğretim programlarının her üç sınıf düzeyinde de öğretim amaçları büyük oranda bilişsel alan yeteneklerini kazandırmak amacına odaklanmış, duyuşsal alan özellikleri oldukça az, psikomotor beceriler ise yoktur. 2024 öğretim programında hem bilişsel hem de duyuşsal alandaki özelliklerin azalması dikkat çekicidir. Yeni öğretim programının sadeleştiği, öğretim süreci için daha fazla etkinlik ve zamanın ayrıldığı biçimde yorumlanabilir. Psikomotor alandaki becerilere ilişkin öğretim amaçlarının olmaması, bilişsel alan taksonomisinde yer alan "uygulama" aşamasının benzerlik göstermesi olarak değerlendirilebilir. Çünkü uygulama aşamasında da psikomotor beceri olarak anlaşılacak "yapma, uygulama, katılma" gibi kazanımlar vardır. Her iki alan için de değerlendirilebilir. Bu araştırmadaki uzmanlar, bilişsel alan yeteneği olarak karar vermiştir.

Sonuçta, hayat bilgisi dersi öğretim programındaki öğretim amaçlarının 1.-2.-3. Sınıfta bilişsel alan ağırlığında olması da tartışılabilir. Öğretim sürecine anaokuluyla başlayan, oyun, duyu, işbirliği ve beceri (koşma, atlama, zıplama vs.) ağırlıklı bir uygulamadan; anlam oluşturma, kavrama, hatırlama, uygulama gibi zihinsel ağırlıklı bir kademeye geçilmesi eğitim bilimleri yönünden tekrar değerlendirilmesi gerekebilir. Bu ilkökul kademelerinin bilgidan ve zihinsel yetenekler kadar duyuşsal ve beceri ağırlıklı bir anlayış ve uygulamaya ağırlık vermesi daha etkili ve yararlı olmaz mı? Okulun sevilmesi, bilgiye ulaşmaktan zevk alınması, yeni becerilerle ilgilenilmesi, arkadaş ve kitap aşkı gibi duyuşsal değerlerin bu dönemde ön plana çıkarılması

fark oluşturur mu? Ayrıca Akkaya (2023) hayat bilgisi dersi 2018 öğretim programının güncel kazanımlar olmadığı veya kazanımların güncel gelişmelere göre yazılmadığı eleştirisinde bulunurken, 2023 öğretim programının acil durum ve doğal afet kazanımlarının ilave edilmesiyle kazanımların güncelleştirildiğini ifade etmiştir. Bunlara bağlı olarak bilişsel ve duyuşsal kazanımların güncel ve gerçek yaşam merkezli geliştirilmesi gerektiği söylenebilir.

Araştırma sonucu olarak ulaşılan; duyuşsal alan özelliklerinin hem sınıf hem aşama hem de oran olarak az ve yetersiz olmasını bu konuda yapılan Mutlu, Altunbaş ve Kabur (2022)'un ve Yıldırım (2022)'in araştırmaları destekler niteliktedir. Bu durumun eğitim bilimleri ve program geliştirme, çocuk psikolojisi gibi boyutlardan tekrar analiz ve değerlendirilmesine ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Özellikle 2024 öğretim programında öğretim amaçlarının bilişsel alan taksonomisine göre analiz ve yaratma aşamalarına doğru yükselmesi olumlu ve istenen bir gelişmedir. Ancak bu aşamalarda yükselmenin her sınıf düzeyinde ve bütün konulara adil, dengeli, uyumlu ve ahenkli bir biçimde dağılımı da bir o kadar gerekli ve önemlidir. Bu durum Yıldırım (2022)'in araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Hayat bilgisi dersi 2018 ve 2023 öğretim programlarında bilişsel alan, analiz ve yaratma gibi aşamalarda kazanımların olmadığını belirtmiştir.

Bu araştırmada, dolaylı olarak ulaşılan başka bir sonuç ise; hayat bilgisi dersi 2023 ve 2024 öğretim programlarının, program geliştirme anlayışı ve ekolü açısından oldukça farklı yapısı ve 2024 öğretim programının; programlar arası bileşenler, farklılaştırma, öğrenme kanıtları, okul temelli planla gibi yeni anlayış ve uygulamaları yer almıştır. Ancak 2023 öğretim programındaki öğretim amaçlarının kazanım olarak ifadeleri 2024'te öğrenme çıktısı ve süreç bileşenleri olarak ekol farklılığı biçimde değerlendirilebilir. Bazı öğrenme çıktıları ve süreç bileşenlerinde öncelikle ifade olarak belirsiz fiillerin "fark eder, belirleyebilme, davranabilme gibi" kullanılması; yine bunlarda iki tür davranışın ifade edilmesi "... nezaket ve görgü kurallarına ...; ... bireyin görev ve sorumluluklarını ...; gibi" durumlar program geliştirme ve öğretim amaçlarının ifade edilme ilkeleri noktasında tartışılabilir. Bu ilkeleri Ertürk (1993), Varış (1988), Demirel (2011) gibi birçok otorite açıkça belirtmektedir.

Hayat bilgisi dersi 2023 ve 2024 öğretim programlarının öğretim amaçlarının taksonomik analizi sonucunda ulaşılan sonuçlara bağlı olarak aşağıdaki çalışmaların tasarlanması önerilebilir.

1. Hayat bilgisi dersi önceki öğretim programlarının öğretim amaçlarının taksonomisi yönünden karşılaştırması, gelişmeyi daha iyi görmek için yararlı bir araştırma olabilir.
2. Hayat bilgisi dersinin her bir sınıfının ayrı ayrı öğretim amaçlarının analizinin yapılması ve öğretmen görüşleriyle desteklenmesiyle; derinlemesine ve önemli birçok sonuç ortaya çıkarabilir.
3. Öğretim amaçlarından özellikle duyuşsal ve psikomotor alan taksonomisinin ortaya çıkarılması ve değerlendirilmesini sağlayabilecek çeşitli araştırmaların yapılması önerilebilir.
4. Bu öğretim amaçlarının üç alandaki taksonomik düzeyinin, öğrencilerdeki gerçekleşme durumunu betimleyecek çalışmaların yapılması yararlı olabilir.

Referanslar

- Akkaya, A., & Çalışkan, N. (2023). Hayat bilgisi dersi öğretim programını CIPP modeline göre değerlendirilmesi ölçeğinin geliştirilmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13(4), 20239-2056.
- Aktay, S., & Çetin, S. H. (2019). 2015, 2017 ve 2018 hayat bilgisi dersi öğretim programları. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 577-600.
- Anderson, W. L., Krathwohl, R. D., Airasian, W. P., Cruikshank, A. K., Mayer, E. R., Pintrich, R. P., Raths, J., & Wittrock, C. M. (Eds.). (2010). *Öğrenme, öğretim ve değerlendirme ile ilgili bir sınıflama: Bloom'un eğitimin hedefleri ile ilgili sınıflamasının güncelleştirilmiş biçimi* (D. A. Özçelik, Çev.). Pegem Akademi.
- Çakabay, S., Mete, P., & Ketenalp, B. (2023). Şehir merkezi ile köy okulu öğrencilerinin hayat bilgisi dersine ilişkin başarı ve tutumlarının incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 58, 2388-2408.
- Çelik, Ö. (2022). 2018 hayat bilgisi dersi öğretim programının uygulanabilirliğine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 5(2), 588-608.
- Demirel, Ö. (2011). *Eğitimde program geliştirme* (16. baskı.). Pegem Akademi.
- Elgün-Özkan, İ., & Uysal, F. (2022). Hayat bilgisi dersi öğretim programı kazanımlarının yaşam becerileri kapsamında incelenmesi. *Başkent University Journal of Education*, 9(2), 122-135.
- Gömlüksiz, N. M., & Bulut, İ. (2007). Yeni hayat bilgisi dersi etkililiğinin değerlendirilmesi. *Milli Eğitim*, 35(173), 67-88.
- Gözütok, D., Bıkmaz, F., Mızıkacı, F., Şahin, A. S., Ulubey, Ö., Koçer, E., Türe, E., & Akçatepe, G. A. (2014). *Öğretim programlarının analizi: Hayat bilgisi örneği*. Yargı Yayınevi.
- Gümüş, M., & Aykaç, N. (2012). Hayat bilgisi dersi öğretim programının değerlendirme ögesinin öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(40), 59-68.
- Hayırsever, F. (2023). Amaçların belirlenmesi ve sınıflandırılması. İçinde H. Ünsal (Ed.), *Eğitimde program geliştirme* (pp. 172-213). Pegem Akademi.
- Kalender, B., & Baysal, N. Z. (2021). Öğretim programı ve ders kitaplarının program öğelerinin uyumu açısından incelenmesi: Hayat bilgisi örneği. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 38(2), 75-96.
- Karasu, A. E., & Kayabaşı, K. E. Z. (2018). Hayat bilgisi dersi öğretim programlarının amaçlarındaki değerlerin içerik analizi (1936-2018). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 16(35), 27-56.

- Kıyıkçı, A., & Özyurt, M. (2023). The investigation of the 2018 life studies curriculum and practices to provide students with 21st century skills. *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(1), 21-40.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2023). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı (İlkokul 1, 2, 3. Sınıflar)*. <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> (Ağustos 15, 2023).
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2024). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı (1, 2, ve 3. Sınıflar)*. <https://mufredat.meb.gov.tr/> (Mayıs 25, 2024).
- Mutlu, E., Altunbaş, B. B., & Kambur, S. (2022). Taxonomic investigation of affective domain objectives in the life science curriculum. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(1), 188-203.
- Ocak, G., & Gündüz, M. (2006). 1998-2005 hayat bilgisi ders programlarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Afyonkarahisar İl Örneği). *Milli Eğitim*, 35(172), 40-54.
- Sıcak, A., & Eker, C. (2016). Hayat bilgisi öğretim programı kazanımlarının öz düzenleme becerileri açısından incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 129-144.
- Tavşancıl, E., & Aslan, E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. Epsilon Yayıncılık.
- Tay-Akyürek, B., Öztürk, D., Ergül, S., & Tay, B. (2023). Hayat bilgisi dersi inanç ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 57, 1694-1715.
- Ünsal, H. (2021). Program geliştirmeye ilgili temel kavramlar. İçinde G. Ekici & S. M. Özdemir (Ed.), *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme* (ss. 1-30). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ünsal, H. (2023). Program geliştirme ve öğretim programlarının özellikleri: MEB öğretim programlarının özellikleri ve uygulanması. İçinde H. Ünsal (Ed.), *Eğitimde program geliştirme* (ss. 74-103). Pegem Akademi.
- Variş, F. (1988). *Eğitimde program geliştirme: Teori ve teknikler*. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Yazıcıoğlu, A. (2023). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında yer alan kazanımların tarih, vatandaşlık ve coğrafya boyutunda incelenmesi. *Tarih Okulu Dergisi*, 16(62), 601-615.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (1999). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınevi.
- Yıldırım, G. (2022). 2015 ve 2018 hayat bilgisi öğretim program kazanımlarının taksonomik incelenmesi. *Milli Eğitim*, 51(233), 655-687.